

PRZECIWDZIAŁANIE HOMOFOBII SZKOLNEJ W ŚWIETLE PRAWA

Marek Przybylski

- Parlament Europejski 18 stycznia 2006 w rezolucji w sprawie homofobii w Europie przyjął następującą definicję homofobii: „nieuzasadniony lęk i niechęć wobec homoseksualizmu oraz osób homoseksualnych, biseksualnych i transseksualnych, oparte na uprzedzeniach podobnie jak rasizm, ksenofobia, antysemityzm i seksizm”
-

- Dyskryminacja – oznacza odmienne traktowanie różnych podmiotów, które znajdują się w podobnej sytuacji.
 - Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania rozróżnia następujące rodzaje nierównego traktowania:
 - Dyskryminacja bezpośrednia
 - Dyskryminacja pośrednia
 - Molestowanie
 - Molestowanie seksualne
-

Przesłanki dyskryminacji:

- płeć
- pochodzenie etniczne i narodowe
- religia
- wyznanie i przekonania
- niepełnosprawność
- wiek
- orientacja seksualna

Z reguły do rozszerzenia katalogu cech prawnie chronionych dochodziło w efekcie działań podejmowanych przez grupy narażone na dyskryminację (Pawłęga 2016 : 50).

Ochrona uczennic i uczniów przed szkolną homofobią w polskim systemie prawnym (wybór aktów):

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.
 - Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania.
 - Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty
 - Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe
 - Ustawę z dnia 26 stycznia 1982 r. Karta Nauczyciela
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2012 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.
-

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 sierpnia 2015 roku w sprawie wymagań wobec szkół i placówek
 - Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 27 sierpnia 2015 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego
-

Konstytucja

Art. 30: „Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności i praw człowieka i obywatela. Jest ona nienaruszalna, a jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych.”

- Art. 32:

„1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.

2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny.”

Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania

- Określa obszary i sposoby przeciwdziałania naruszeniom zasady równego traktowania. Wprowadza w edukacji zakaz dyskryminacji ze względu na orientację seksualną. Jednak wyłącznie w bardzo wąskim zakresie:

Art. 8.1. „podejmowania kształcenia zawodowego, w tym doksztalcania, doskonalenia, przekwalifikowania zawodowego oraz praktyk zawodowych”.

- W artykule 7 ustawy przesłanka orientacji seksualnej zostaje pominięta:

Art. 7 „Zakazuję się nierównego traktowania osób fizycznych ze względu na rasę, pochodzenie etniczne lub narodowość w zakresie opieki zdrowotnej oraz oświaty i szkolnictwa wyższego.”

Ustawa z dnia 3 grudnia 2010 r. o wdrożeniu niektórych przepisów Unii Europejskiej w zakresie równego traktowania

- Ustawa chroni **pracowników** szkoły przed nierównym traktowaniem ze względu na orientację seksualną (art. 8).
 - Ustawa wprowadza zasadę odwróconego dowodu – „W przypadku uprawdopodobnienia naruszenia zasady równego traktowania ten, któremu zarzucono naruszenie tej zasady, jest obowiązany wykazać, że nie dopuścił się jej naruszenia.”
-

Ustawa o systemie oświaty oraz ustawa prawo oświatowe

- W preambule znajduje się wskazanie mówiące, iż oświata kieruje się zasadami zawartymi w Konstytucji RP, Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz Konwencji o Prawach Dziecka. We wszystkich tych dokumentach znajduje się zakaz dyskryminacji.
 - Preambuła zawiera ponadto nakaz zapewnienia uczniom i uczennicom warunków niezbędnych do ich rozwoju, a także definiuje jako jedno z zadań przygotowanie uczniów i uczennic do wypełniania obowiązków w duchu tolerancji, sprawiedliwości i wolności.
 - Obowiązek zapewnienia bezpiecznych warunków nauki
 - Wspieranie dziecka w rozwoju ku pełnej dojrzałości w sferze fizycznej, emocjonalnej, intelektualnej, duchowej i społecznej.
-

Ustawa Karta Nauczyciela

- Rzetelne realizowanie zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa uczniom
 - Wspierania ucznia w rozwoju
 - Kształcenie uczniów w poszanowaniu Konstytucji RP, w atmosferze wolności sumienia i szacunku dla każdego człowieka
-

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek.

- Rozporządzenie określa wymagania wobec publicznych szkół i placówek.
 - Wśród tychże, szczególnie należy zwrócić uwagę na: „Wymaganie 5. Kształtowane są postawy i respektowane normy społeczne”
-

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek.

- Aby spełnić to wymaganie na poziomie podstawowym szkoła:
 - „realizuje działania wychowawcze i profilaktyczne, które są dostosowane do potrzeb uczniów i środowiska. Działania szkoły lub placówki zapewniają uczniom bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne, a relacje między wszystkimi członkami społeczności szkolnej są oparte na wzajemnym szacunku i zaufaniu.”
-

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 6 sierpnia 2015 r. w sprawie wymagań wobec szkół i placówek.

- „W szkole lub placówce są realizowane działania antydyskryminacyjne obejmujące całą społeczność szkoły lub placówki.”
 - Z omawianym rozporządzeniem wiąże się także Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 19 listopada 2009 w sprawie placówek doskonalenia zawodowego nauczycieli.
-

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017

- Od dnia 1 września 2017 z nowej podstawy programowej będą uczyli się uczniowie i uczennice klas I, IV, VII szkoły podstawowej.
-

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017

- „wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu, patriotyzmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele)”
 - „wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej;”
 - „formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób”
-

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017

- „formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób”

- „kształtowanie postawy otwartej wobec świata i innych ludzi, aktywności w życiu społecznym oraz odpowiedzialności za zbiorowość”

Szkoła oraz poszczególni nauczyciele podejmują działania mające na celu zindywidualizowane wspomaganie rozwoju każdego ucznia, stosownie do jego potrzeb i możliwości.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017

„Kształcenie i wychowanie w szkole podstawowej sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów”

-„Szkoła dba o wychowanie dzieci i młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017 wychowanie do życia w rodzinie

- Nauczyciele i nauczycielki winni dążyć do tego aby uczniowie znajdowali w szkole środowisko wszechstronnego rozwoju;
 - mieli świadomość procesu rozwoju psychoseksualnego
 - uznawali godność człowieka;
 - kształtowali w sobie postawę dialogu, umiejętność słuchania innych i rozumienia ich poglądów, umieli współdziałać i współtworzyć dojrzałe więzi osobowe.
-

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017 wychowanie do życia w rodzinie

- Treści nauczania – wymagania szczegółowe-uczeń:
 - rozpoznaje zmiany fizyczne i psychiczne; zauważa i akceptuje zróżnicowane, indywidualne tempo rozwoju
 - zna kryteria dojrzałości biologicznej, psychicznej i społecznej
 - wyjaśnia, na czym polega identyfikacja z własną płcią
 - omawia problemy wieku młodzieńczego i sposoby radzenia sobie z nimi
 - potrafi przedstawić istotę: koleżeństwa i przyjaźni, sympatii młodzieńczych, pierwszych fascynacji, zakochania, miłości.
-

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017 wychowanie do życia w rodzinie

- określa pojęcia związane z seksualnością: męskość, kobiecość, komplementarność, miłość,
 - rozumie znaczenie odpowiedzialności w przeżywaniu własnej płciowości oraz
 - budowaniu trwałych i szczęśliwych więzi
 - rozumie, na czym polega prawo człowieka do intymności i ochrona tego prawa
-

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017 wychowanie do życia w rodzinie

- Warunki i sposób realizacji - zadania szkoły:
 - pomoc we właściwym przeżywaniu okresu dojrzewania;
 - pomoc w poszukiwaniu odpowiedzi na podstawowe pytania egzystencjalne
-

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych - 2017 wychowanie do życia w rodzinie

Mimo znacznych zmian w porównaniu do poprzedniej podstawy programowej należy uznać, iż treść zawarte w najnowszej podstawie nauczania przedmiotu wychowanie do życia w rodzinie dają możliwość zapoznania uczennic i uczniów z tematyką rozwoju psychoseksualnego, orientacji seksualnej, oraz związków nieheteronormatywnych.

Traktat o Unii Europejskiej i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej

- Art. 3. „Zwalcza wykluczenie społeczne i dyskryminację oraz wspiera sprawiedliwość społeczną i ochronę socjalną, równość kobiet i mężczyzn, solidarność między pokoleniami i ochronę praw dziecka.”
 - Art. 10. „Przy określaniu i realizacji swoich polityk i działań Unia dąży do zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną.”
-

Zakaz dyskryminacji w dyrektywach europejskich

- Dyrektywa Rady 75/117/EWG
 - Dyrektywa Rady 76/207/EWG
 - Dyrektywa Rady 86/613/EWG
 - Dyrektywa Rady 92/85/EWG
 - Dyrektywa Rady 97/80/WE
 - Dyrektywa Rady 2000/43/WE
 - Dyrektywa Rady 2000/78/WE
 - Dyrektywa Rady 2004/113/WE
 - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2002/73/WE
 - Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2006/54/WE
-

Demoralizacja w szkole:

Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich:

„Każdy, kto stwierdzi istnienie okoliczności świadczących o demoralizacji nieletniego, w szczególności naruszenie zasad współżycia społecznego, popełnienie czynu zabronionego, [...] ma społeczny obowiązek odpowiedniego przeciwdziałania temu, a przede wszystkim zawiadomienia o tym rodziców lub opiekuna nieletniego, szkoły, sądu rodzinnego, Policji lub innego właściwego organu”.

„Każdy, kto dowiedziawszy się o popełnieniu przez nieletniego czynu karalnego, ma społeczny obowiązek zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję”

Mając na uwadze przytoczone przepisy należy rozważyć stosowanie ich w określonych powyżej przypadkach wobec osób dyskryminujących uczniów nieheteronormatywnych.

System prawa polskiego nie przewiduje odrębnej kategorii przestępstw popełnionych na tle homofonicznym. Wobec czego są klasyfikowane jako “zwykłe” przestępstwa.

Wyrok z dn. 16.01.1974 r., sygn. II CR 643/73 (OSP 1974/10/2002)

Obowiązek zapewnienia bezpieczeństwa stanowi podstawowy obowiązek administracji szkolnej. Obowiązek ten zachodzi szczególnie wtenczas gdy uczniowie i uczennice danej szkoły pozostają w dyspozycji nauczycieli i nauczycielek lub administracji szkolnej.

Wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 13 lutego 2008 sygn. I ACa 290/07

„Drastyczność naruszeń została znacznie zwiększona przez czytelne sugestie dotyczące życia intymnego powoda. Nie ma znaczenia, czy były one prawdziwe czy nie.”

cyt. za: Prawa osób LGBT w Polsce orzecznictwo, P. Knut (red.), s. 17.

Wnioski:

Jednym z podstawowych obowiązków szkoły jest zapewnienie uczniom bezpieczeństwa, to jeden z priorytetów współczesnej edukacji. Aby dziecko mogło rozwijać się prawidłowo, musi mieć zapewnione bezpieczne i higieniczne warunki w szkole. Prawodawca w przepisach oświatowych nie ograniczył tego pojęcia jedynie do bezpieczeństwa fizycznego uczniów i uczennic.

Sytuacje przemocowe (fizyczne i psychiczne) wobec jakichkolwiek uczniów i uczennic stanowią naruszenie bezpieczeństwa, które dyrekcja ma obowiązek zapewnić a uczniowie i uczennice mają prawo mieć zapewnione.

Wnioski:

Istniejący stan prawny przeciwdziała dyskryminacji w edukacji. Dotyczy to także osób nieheteronormatywnych. Zakaz ten wywodzić należy z klauzul generalnych zakazujących dyskryminacji.

Winniśmy mieć jednak na uwadze, iż przesłanka orientacji psychoseksualnej jest częstokroć marginalizowana, pomijana w prawie. Brak jednoznacznych zapisów wskazujących na tę przesłankę, powoduje sytuację nierównowagi w porównaniu do przesłanek np. rasy, czy narodowości.

Problem ten dotyczy jednak nie tylko edukacji lecz całego systemu prawnego - szczególny przykład to artykuł 256 Kodeksu Karnego zakładający penalizację tzw. „mowy nienawiści” w odniesieniu wyłącznie do przesłanek narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość.

Wnioski:

Jednym z elementów prawa szkolnego są statuty, regulaminy i kodeksy szkolne. W wielu z nich zapisany jest zakaz dyskryminacji uczniów, jednak najczęściej ma on charakter ogólny nie precyzujący poszczególnych przesłanek dyskryminacyjnych. Sugerowane jest zapisanie poszczególnych przesłanek dyskryminacyjnych w statutach, oraz wypracowanie procedur pozwalających w sposób instytucjonalny reagować na sytuacje dyskryminacyjne.

Wnioski:

Jednym z ustawowych obowiązków nauczyciela jest rzetelne wykonywanie zadań związanych z podstawowymi funkcjami szkoły – dydaktyczną, wychowawczą, opiekuńczą.

Prawidłowa realizacja funkcji dydaktycznej związana jest z przekazywaniem wiedzy. Oczywistością jest, iż dominującą wiedzą przekazywaną w publicznym systemie edukacji musi być wiedza naukowa, będąca wynikiem zastosowania odpowiedniej metody naukowej. Na nauczycielach i nauczycielkach ciąży obowiązek ciągłego rozwoju zawodowego, którego częścią jest proces dokształcania i pozyskiwania aktualnej wiedzy naukowej. Mając na uwadze powyższe podnieść należy, iż obowiązkiem nauczycieli i nauczycielek jest przedstawianie uczniom faktów związanych z aktualnym stanem wiedzy. Dotyczy to także sytuacji związanych z orientacją psychoseksualną, tożsamością płciową.

BIBLIOGRAFIA :

- Lekcja równości, J. Świerszcz J. (red), Warszawa 2012.
 - Podręcznik europejskiego prawa o niedyskryminacji, Luksemburg 2011.
 - Prawa osób LGBT w Polsce orzecznictwo, Knut P. (red.), Warszawa 2015.
 - Przeciwdziałanie dyskryminacji w szkole i zapewnienie równego traktowania w edukacji, Świerszcz J. (red.), Warszawa 2015.
 - Przemoc motywowana homofobią Raport 2011, Makuchowska R. (red.), Warszawa 2011.
 - Przybylski M. Odpowiedzialność karna dyrektora i nauczyciela w zakresie naruszenia przepisów BHP w szkole, Poznań 2011.
 - Szkoła bez homofobii. Podręcznik trenerski, Pawłęga M. (red.), Warszawa 2016.
 - Śmiszek K., *Dyskryminacja ze względu na orientację seksualną i tożsamość płciową w zatrudnieniu*, Warszawa 2011.
 - Wąsik M., Godzisz P., Hate Crime in Poland 2012-2016, Warszawa 2016.
 - Wielka nieobecna – o edukacji antydyskryminacyjnej w systemie edukacji formalnej w Polsce, Abramowicz M. (red.), Warszawa 2011.
-